

Σύγκριση

Αρ. 33 (2024)

Αγλαΐα Μπλιούμη, Χέρτα Μύλλερ.
Διαπολιτισμικές προσεγγίσεις σε πρόζα και
ποίηση, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις University Studio
Press, 2023, 176 σε-λίδες, ISBN 9789601226200

Βασιλική Λαλαγιάννη

Copyright © 2025, Βασιλική Λαλαγιάννη

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Λαλαγιάννη Β. (2025). Αγλαΐα Μπλιούμη, Χέρτα Μύλλερ. Διαπολιτισμικές προσεγγίσεις σε πρόζα και ποίηση, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις University Studio Press, 2023, 176 σε-λίδες, ISBN 9789601226200. *Σύγκριση*, (33), 390–392. ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/syγκrisi/article/view/39947>

Αγλαΐα Μπλιούμη, Χέρτα Μύλλερ. Διαπολιτισμικές προσεγγίσεις σε πρόζα και ποίηση, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις University Studio Press, 2023, 176 σελίδες, ISBN 9789601226200.

Η Χέρτα Μύλλερ (Herta Müller, γεν. 1953) είναι μια από τις πιο σημαντικές σύγχρονες συγγραφείς στην Ευρώπη. Για το έργο της έχει τιμηθεί με μια πληθώρα λογοτεχνικών βραβείων, ενώ το 2009 έλαβε το βραβείο Νόμπελ για το μυθιστόρημά της *Ο άγγελος της πείνας*. Πρόκειται για ένα βιβλίο πάνω στη μνήμη που θέτει ερωτήματα σχετικά με τους πλέον κατάλληλους τρόπους εγγραφής στο λογοτεχνικό κείμενο της ανάμνησης των γκουλάγκ στην Ανατολική Ευρώπη. Στην ουσία, πραγματεύεται ένα εν πολλοίς άγνωστο κεφάλαιο της ευρωπαϊκής ιστορίας αλλά και της λογοτεχνίας που αφορά τον καταναγκαστικό εγκλεισμό ογδόντα χιλιάδες γερμανόφωνων πληθυσμών της Ανατολικής Ευρώπης σε σοβιετικά στρατόπεδα πενταετούς καταναγκαστικής εργασίας. Η ίδια η Μύλλερ γνωρίζει το θέμα μέσα από δικά της βιώματα, δεδομένου ότι καθώς ανήκε στις γερμανόφωνες μειονότητες του Βονάτου (Banat) της Ρουμανίας, οι γονείς της είχαν υποστεί διώξεις με τη μητέρα της να εκτοπίζεται σε στρατόπεδο. Η φυγή τους στην Γερμανία ήταν απελευθερωτική για τη συγγραφέα, η οποία άρχισε να δημοσιεύει στη γερμανική γλώσσα ποιήματα, μυθιστορήματα που ενίοτε έχουν έντονο αυτοβιογραφικό χαρακτήρα, αλλά και αυτομυθοπλασίες, έργα που ανταποκρίνονται στις βασικές αρχές του είδους έτσι όπως το όρισε ο Doubrovsky.

Βιβλία της Μύλλερ έχουν μεταφραστεί στα ελληνικά, όπως το μυθιστόρημα *Μετέωροι Ταξιδιώτες* (Reisende auf einem Bein, 1989) από τις εκδόσεις Ηρόδοτος το 1993, και από τις εκδόσεις Καστανιώτη τα

έργα της *Το αγρίμι της καρδιάς* (Herztier, 1994), *Η αλεπού ήταν και τότε ο κυνηγός* (Der Fuchs war damals schon der Jäger, 1992) και *Ο άγγελος της πείνας* (Atemschaukel, 2009). Παρ' όλα αυτά, στα ελληνικά υπάρχουν ελάχιστες βιβλιοκριτικές ή μελέτες για το έργο της. Για τον λόγο αυτό, η πρόσφατη μονογραφία της Αγλαΐας Μπλιούμη Χέρτα Μύλλερ. *Διαπολιτισμικές προσεγγίσεις σε πρόζα και ποίηση* (2023) από τις εκδόσεις University Studio Press αποτελεί μια σημαντική συνεισφορά στην ελληνική βιβλιογραφία. Πρόκειται για μελέτη που εξετάζει ένα ευρύ φάσμα της εργογραφίας της Μύλλερ –μυθιστόρημα, ποίηση, δοκίμιο– χρησιμοποιώντας εργαλεία από τις πολιτισμικές σπουδές και τη φιλολογία. Συγκεκριμένα, τα κείμενα εξετάζονται μέσα από το πρίσμα των εκάστοτε κοινωνικών, πολιτισμικών και αυτοβιογραφικών συμφραζομένων τους, ενώ σε καθαρά φιλολογικό επίπεδο τα παραπάνω συμφραζόμενα εντάσσονται σε εκ του συνεγγυς αναγνώσεις (close reading).

Στην αρχή της μελέτης επιχειρείται η θεωρητική παρουσίαση της «Διαπολιτισμικής Γραμματολογίας» του γερμανόφωνου χώρου, η οποία τοποθετείται σε ιστορικά και κοινωνικά συμφραζόμενα. Στο κεφάλαιο αυτό, παρουσιάζονται οι ορολογίες, το περιεχόμενο του είδους, οι επιδράσεις από τον αγγλόφωνο χώρο, καθώς και ζητήματα που άπτονται του cultural turn της δεκαετίας του '70 από την οπτική της γερμανικής πρόσληψης. Το θεωρητικό μέρος ολοκληρώνεται με στοιχεία για τη ζωή και το έργο της Μύλλερ, καθώς και με

θεωρητικές προσεγγίσεις της «λογοτεχνίας των μειονοτήτων», ένα πεδίο που απασχολεί όλο και περισσότερο σήμερα τα ευρωπαϊκά γράμματα.

Στη συνέχεια, η μελέτη αναφέρεται στο μυθιστόρημα *Μετέωροι ταξιδιώτες*. Η Μπλιούμη προβαίνει σε λεπτομερείς δομικές αναλύσεις του χρόνου, του τόπου και των χαρακτήρων, καθώς και των διαπολιτισμικών στοιχείων του μυθιστορήματος, όπως οι συνοριοχώρες, ο ενδιάμεσος πολιτισμικός χώρος κ.ά. Σε επίπεδο περιεχομένου, η συγγραφέας προχωρά σε ενδελεχείς αναλύσεις βασικών στοιχείων της μυλλερικής ποιητικής, όπως η μεταμυθοπλασία της μητρικής γλώσσας που θέτει σε αμφισβήτηση την ίδια τη μητρική γλώσσα αποδομώντας την ιδέα της μίας και μοναδικής εθνικής γλώσσας που καθορίζει τις ταυτότητες, εθνικές και πολιτισμικές, η αρχή της «επινοημένης αντίληψης», δηλαδή η μετάπλαση του βιώματος σε λογοτεχνική γραφή σε επίπεδο συγγραφικής διαδικασίας και η «ξένη ματιά», μέσα από την οποία η Μπλιούμη προσεγγίζει τις βασικές ποιητικές ορίζουσες του μυθιστορήματος, καθώς η γένεση της γραφής και η σχέση πραγματικότητας, μυθοπλασίας και λόγου αποτελεί βασική σταθερά στο έργο της συγγραφέως. Η Μύλλερ ξεκίνησε την πορεία της στον χώρο της γραφής υπό τις ασφυκτικές συνθήκες της πολιτικής κυριαρχίας του Νικολάι Τσαουσέσκου, βιώνοντας δηλαδή τον καθημερινό φόβο, σε μία κοινωνία κλειστή και φοβική, όπως μας την έχουν περιγράψει άλλωστε και η Oana Orlea στο αυτοβιογραφικό και μυθιστορηματικό της έργο, αλλά και ο Matei Vișniec στη φιλική του γραφή. Αυτός ο φόβος οδήγησε τη Μύλλερ στην «ξένη ματιά» (*Der Fremde Blick*) όπως την αποκαλεί, που αμφισβητεί οτιδήποτε βλέπει να

συμβαίνει γύρω της, καθώς σε καθεστώς δικτατορίας πίσω από την καθημερινή ζωή ελλοχεύει ο κίνδυνος του εγκλεισμού, ενώ το άτομο ζει σε συνθήκες ασφυκτικής συρρίκνωσης της ατομικότητας. Επομένως, όχι μόνο ως συγγραφέας αλλά και ως πολίτης, βλέπει την πραγματικότητα μέσα από την «ξένη ματιά». Ο φόβος που τροφοδοτεί την «ξένη ματιά» ακόμη και στην ασφάλεια της δημοκρατικής Γερμανίας, οδηγεί τη μετανάστρια πρωταγωνίστρια στην υπερμεγέθυνση λεπτομερειών της πραγματικότητας, καθώς, έχοντας βιώσει συνθήκες ακραίας καταπίεσης, βλέπει παντού να ελλοχεύει ο κίνδυνος της κατάδοσης και των διώξεων.

Το τρίτο μέρος του βιβλίου αφιερώνεται σε μία ενδιαφέρουσα ερμηνευτική προσέγγιση τριών κολάζ της Μύλλερ που εμπεριέχονται σε ποιητικές της συλλογές, ενώ στο τελευταίο κεφάλαιο εξετάζεται η ομιλία της Μύλλερ κατά την απονομή του Νόμπελ λογοτεχνίας που αργότερα εκδόθηκε ως δοκίμιο. Σύμφωνα με τη Μπλιούμη, η Μύλλερ αναλύει σε αυτό το κείμενο το προσφιές της θέμα της γένεσης της γραφής μέσα σε δύσκολες συνθήκες διαβίωσης και ανελευθερίας.

Αξίζει να τονιστεί πως όλα τα ερμηνευτικά κεφάλαια της μελέτης πλαισιώνονται από μία πληθώρα δοκιμίων. Μάλιστα, τα σχετικά αποσπάσματα αποδίδονται από την Μπλιούμη στα ελληνικά, ενώ στις αντίστοιχες υποσημειώσεις παρατίθεται το γερμανικό κείμενο. Έτσι, το ελληνικό αναγνωστικό κοινό έχει μία σαφή εικόνα από πάρα πολλά δοκίμια της συγγραφέως στα οποία τίγονται πολλά ζητήματα για τη γραφή, τη μνήμη, τις ταυτότητες, τη μετανάστευση και την πολιτική, και τα οποία δεν έχουν ακόμη μεταφραστεί στα ελληνικά.

Μία λεπτομερής εργογραφία της Μύλλερ και μία εκτενής κριτική βιβλιογραφία κλείνουν αυτή τη μελέτη, η οποία έρχεται να καλύψει ένα σημαντικό κενό στον ελληνικό εκδοτικό χώρο αναφορικά με το έργο μίας από τις σημαντικότερες γυναίκες συγγραφείς σήμερα, σε παγκόσμια κλίμακα.

Βασιλική Λαλαγιάννη
Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου